

emphasis on the linguocultural aspect will facilitate the development of students' monological speech skills and communicative competence on the whole. Every foreign language teacher knows that it is difficult to find linguocultural material that meets the students' interests, therefore for the educational process to be more efficient teachers need to resort to E.M. Vereshchagin and V.G. Kostomarov's criteria when searching for educational material. Linguocultural material will help the teacher to organize a more efficient educational process and provide a qualitatively new level of teaching whereas the students will be able to successfully use a foreign language as a means of communication.

1. Бобкова, В.Н. Страноведение как форма привития интереса к изучению иностранных языков / В.Н. Бобкова // Иностранные языки в школе, 2006. – № 5. – С. 32.
2. Маслыко, Е.А., Бабинская, П.К., Будько, А.Ф., Петрова, С.И. Настольная книга преподавателя иностранного языка / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько, С.И. Петрова // Справочное пособие. – 9-е изд., стереотип. – Мн.: Вышэйшая школа, 2004. – 522 с.
3. Починок, Т.В. Формирование социокультурной компетенции как основы межкультурного общения / Т.В. Починок // Иностранные языки в школе, 2006. – №7. – С. 2–6.
4. Соловова, Е.Н. Социокультурные лакуны: типология, причины появления и способы заполнения при изучении иностранных языков / Е.Н. Соловова, Е.А. Кривцова // Иностранные языки в школе, 2006. – №6. – С. 2–7.

МЕТАДЫЧНЫЯ АСПЕКТЫ ПАДРЫХТОЎКІ ВУЧНЯЎ ДА АЛІМПІЯДЫ ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

*А.С. Дзядова, Н.П. Даўбешка**
Віцебск, ВДУ імя П.М. Машэрава
**Віцебск, ДУА “Гімназія № 2 г. Віцебска”*

У сучасных сярэдніх агульнаадукацыйных установах арганізацыя і правядзенне алімпіяды па беларускай мове выступае адным з асноўных кампанентаў працы настаўніка-філолага і з'яўляецца важным аспектам развіцця пазнавальных і творчых здольнасцей вучняў, пашырэння іх кругагляду, павышэння цікавасці да роднай мовы.

Мэта артыкула – выявіць найбольш складаныя пытанні лінгвістычнай тэорыі і прааналізаваць тыповыя памылкі, якія дапускаюць вучні ў працэсе выканання практычных заданняў па вучэбным прадмеце “Беларуская мова” падчас алімпіяды.

Матэрыял і метады. Матэрыялам даследавання з'яўляюцца практычныя заданні, змешчаныя ў комплексных работах па беларускай мове і літаратуры на другім (раённым) і трэцім (абласным) этапах рэспубліканскай алімпіяды на працягу 2012-2017гг. Асноўнымі метадамі выступаюць метады навуковага назірання, а таксама метады абагульнення і сістэматызацыі.

Вынікі і іх абмеркаванне. У працэсе падрыхтоўкі да алімпіяды па беларускай мове і літаратуры самастойная праца найбольш паспяховых і матываваных старшакласнікаў прадугледжвае выкананне індывідуальных заданняў па вызначаных настаўнікам тэмах і пытаннях, а таксама рашэнне лінгвістычных задач павышанага ўзроўню складанасці. Для дыягностыкі вучэбных дасягненняў вучняў мэтазгодна выкарыстоўваць рознаўзроўневыя практычныя заданні, пісьмовыя працы, тэсты [1].

Якія ж пытанні патрабуюць найбольш пільнай увагі як з боку настаўніка, так і з боку вучня пры падрыхтоўцы да алімпіяды? Асноўным патрабаваннем да вучняў па-ранейшаму застаецца добрае веданне нормаў, нацыянальна-культурнай адметнасці і спецыфікі беларускай мовы на ўсіх яе ўзроўнях.

Пры паўтарэнні раздзела “Фанетыка і арфаэпія” неабходна дабівацца грунтоўнага ведання асноўных характарыстык гукаў беларускай мовы, адметнасцей яе гукавой сістэмы і спецыфікі фанетычных законаў, трывалага засваення арфаэпічных і акцэнталагічных нормаў, разумення прычын адхіленняў ад беларускага літаратурнага вымаўлення.

Падчас рашэння лінгвістычных задач па раздзеле “Лексікалогія” многія вучні з цяжкасцю заўважаюць або зусім не бачаць памылкі, звязаныя з парушэннем лексічнай спалучальнасці слоў. Відавочна, што словы, ужытыя ў мове не з тым значэннем, якое замацавала за імі моўная практыка, разбураюць дакладнасць мовы.

У апошнія гады ў працэсе выканання комплекснай работы па беларускай мове вучні сустракаюцца з заданнямі, выкананне якіх патрабуе ведання нацыянальна-культурнай семантыкі

моўнай адзінкі – слова, фразеалагізма, прыказкі ці прымаўкі. У сувязі з гэтым вучням трэба засвойць, што кожны народ, які жыве ў пэўных геаграфічных, сацыяльных і культурных умовах, мае сваю гісторыю і традыцыі, нацыянальную псіхалогію і адлюстроўвае навакольную рэчаіснасьць па-свойму. Словы, якія абазначаюць гэтыя асаблівасці, называюцца безэквівалентнымі, бо іх нельга перакласці на іншую мову пры дапамозе аднаслоўнага лексічнага адпаведніка. Прывядзём прыклады безэквівалентных у рускамоўным дачыненні слоў: бел. *бабка* – рус. *блюдо из запечённой тертой картошки*; бел. *гладыш* – рус. *глиняный кувшин без ручки*; бел. *знепрытомнец* – рус. *потерять сознание*; бел. *засень* – рус. *затененное место*; бел. *знічка* – рус. *падающая звезда*; бел. *кужаль* – рус. *очесанный лен* і і інш.

У працэсе актуалізацыі ведаў па фразеалогіі трэба спыніцца на разглядзе ўстойлівых спалучэнняў слоў і трапных народных выслоўяў не толькі з пункту гледжання іх значэння, структуры, паходжання, але і з боку трансляцыі ў іх традыцыйнай народнай культуры, міфалогіі, асаблівасцей светапогляду беларускага народа.

Спецыфіка алімпіядных заданняў у межах раздзела “Марфеміка. Словаўтварэнне” патрабуе трывалых і глыбокіх ведаў адносна марфемнай структуры слова і разумення марфемы як мінімальнай значымай часткі слова. Галоўная прычына памылковага выканання заданняў па словаўтварэнні заключаецца найперш у тым, што многія вучні недастаткова добра ведаюць асноўныя спосабы ўтварэння слоў і парадак словаўтваральнага разбору. Некаторыя без усякай матывацыі бяруць у якасці базавага любое аднакаранёвае слова. Такія словы, як, напрыклад, *пераніс*, *перанесены*, *бястрашны*, *падбязозавік* нельга разглядаць як прыставачныя дэрываты, бо гэта пярэчыць і фармальнай логіцы, і сэнсавай матывацыі. Варта запомніць таксама, што ў якасці словаўтваральнай асновы трэба браць не адвольнае аднакаранёвае слова, а тое, якое знаходзіцца ў словаўтваральным ланцужку найбліжэй да вытворнага слова, якое аналізуецца.

На алімпіядзе даволі часта сустракаюцца заданні, якія прадугледжваюць веданне яе ўдзельнікамі спецыфічных асаблівасцей беларускай мовы ў адрозненне ад рускай не толькі ў галіне фанетыкі, але і ў адносінах да марфалогіі і сінтаксісу. Традыцыйна ў межах лінгвістычнага конкурсу сустракаюцца заданні, якія правяраюць, наколькі глыбока вучнямі засвоены граматычныя нормы беларускай мовы, найперш правапіс канчаткаў розных часцін мовы ў розных граматычных формах. Напрыклад, даволі часта праз сістэму самых разнастайных заданняў правяраецца правапіс канчаткаў назоўнікаў 2 скланення мужчынскага роду ў родным або месным склонах. Як паказвае моўная практыка, большасць школьнікаў, карыстаючыся штодзень пераважна рускай мовай, якая сёння ў сітуацыі блізкароднаснага білінгвізму больш шырока распаўсюджана на тэрыторыі Беларусі, не ведае, які канчатак трэба ўжыць у той ці іншай граматычнай форме назоўніка, як правільна сказаць ці напісаць: *народа* ці *народу*, *турнір на тэнісу* ці *на тэнісе*, *пры Андрэі* ці *пры Андрэю*, *займаліся на суботах* ці *на суботах*.

Невысокі ўзровень выканання алімпіядных заданняў і на веданне граматычных нормаў у галіне дзеяслова. Так, заданні на правапіс асабовых канчаткаў дзеясловаў, найперш у форме 2-й асобы множнага ліку абвеснага ладу, па-ранейшаму застаюцца “праблемнымі”. І хоць у школьным падручніку па беларускай мове сказана пра тыповыя памылкі вучняў у асабовых канчатках дзеясловаў, у тым ліку і пра інтэрферэнтныя (выкліканыя ўплывам рускай мовы), усё ж гэтая тэма засвойваецца вельмі слаба. Вучні працягваюць пісаць *застаецца* замест *застаяцца*, *жывецца* замест *жывацца*; *бярэм*, *нясем* у 1 асобе множнага ліку абвеснага ладу замест правільных формаў *бяром*, *нясём*, што вымагае ўважлівага стаўлення да паўтарэння гэтага дастаткова складанага пытання.

Вельмі ўважліва трэба паставіцца да актуалізацыі ведаў па раздзеле “Сінтаксіс і пунктуацыя”. Гэта пытанні каардынацыі дзейніка і выказніка ў родзе і ліку, тэорыі двухсастаўнага і аднасастаўнага сказаў, а таксама пытанні, звязаныя са структурай складанага сказа, рознымі відамі сэнсавых адносін паміж яго часткамі і інш. Шмат памылак і недахопаў рознага кшталту дапускаецца ў працэсе выканання заданняў, разлічаных на веданне тэорыі як простага, так і складанага сказа. Думаецца, пры падрыхтоўцы вучняў да алімпіяды нельга таксама пакінуць без увагі пытанні пастаноўкі знакаў прыпынку ў розных відах сінтаксічных канструкцый, не забываючыся пра тое, што нярэдка як у простым, так і ў складаным сказе пры пастаноўцы знакаў прыпынку можа назірацца іх варыянтнасць або факультатывнасць.

Заклучэнне. Такім чынам, падрыхтоўка да алімпіяды – гэта штодзённая сур’ёзная і карпатлівая праца настаўніка, накіраваная на стымуляванне пазнавальнай дзейнасці вучняў,

паглыбленне іх лінгвістычнай эрудыцыі, павышэнне культуры вуснага і пісьмовага маўлення. У працэсе ўкаранення сучасных тэхналогій у практыку падрыхтоўкі да алімпіяды па вучэбным прадмеце “Беларуская мова” вучні павінны ўдасканалваць навыкі працы з мовазнаўчай інфармацыяй – умець прадуктыўна працаваць з навуковай і даведачнай літаратурай (манаграфіямі, навуковымі артыкуламі, слоўнікамі), ведаць найноўшыя лінгвістычныя выданні, а таксама інтэрпрэтаваць навуковыя веды, якія змяшчаюцца ў іх.

1. Дзядова, А.С. Сучасныя тэхналогіі падрыхтоўкі да алімпіяды па беларускай мове: метадычныя рэкамендацыі / аўт.-склад. А.С. Дзядова. – Віцебск : ВДУ імя П.М.Машэрава, 2015. – 48 с.

КРИТЕРИИ АУТЕНТИЧНОСТИ УЧЕБНОГО МАТЕРИАЛА В ПРАКТИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

*А.И. Коледа
Витебск, ВГУ имени П.М. Машерова*

В XXI веке, когда процесс глобализации можно считать практически завершённым, утверждение о необходимости владения иностранными языками для успешного общения в межкультурном пространстве стало аксиоматичным. Вместе с тем распространение Интернет-технологий, которое хотя и позволило получить доступ к обширному массиву текстов на любом языке, также привело к тому что в перед учителем и преподавателем встала проблема их отбора. Этот не до конца решенный дидактический вопрос и лег в основу нашей работы, цель которой заключается в определении критериев аутентичности языкового материала, подлежащего к использованию в учебном процессе по изучению иностранного языка.

Материал и методы. Материалом проведенного исследования послужил корпус иноязычных (англизычных) текстов (50 единиц), представленных на образовательных Интернет-платформах как аутентичный учебный материал. Теоретическую базу исследовательской деятельности составили результаты научных изысканий Х. Уиддоусона и Л. Лиера. В методологическую основу работы были заложены метод сплошной выборки материала, сравнительно-сопоставительный метод, а также качественный контент-анализ.

Результаты и их обсуждение. Подлинность и аутентичность рассматриваются разными учеными по разному. Х. Уиддоусон дифференцирует эти понятия [1]. Подлинными, по его мнению являются все случаи использования языка в неучебных целях. А аутентичность таким образом становится характеристикой самого процесса обучения. При этом, для ее создания недостаточно принести на урок иностранную газету – подлинный материал, необходимо сделать процесс работы с ней естественным, обыденным. В методике преподавания иностранного языка существуют различные приемы такого рода работы, позволяющие приучить учащихся воспринимать работу с материалом не как упражнение, а как повседневную составляющую учебной деятельности. Таким образом, аутентичность не может быть принесена извне, а должна быть создана в ходе взаимодействия учащихся с материалом, учителя и друг с другом. Этим педагог удаляет противопоставление «учебного» и «реального» языка и материала. Учебный материал вполне может являться реальным, так как все лишь зависит от стиля его использования.

Л. Лиер выделяет три разные категории аутентичности: аутентичность материалов, прагматическая аутентичность, личностная аутентичность [2, с. 328]. Критерий аутентичности материалов ориентируется не только на исконные тексты на иностранном языке, но и специально созданные методистами тексты, учитывающие критерии сохранения ими свойств аутентичного материала. Аспект прагматической аутентичности делится на три составляющие: 1) аутентичность контекста, в котором используется язык – адекватность подбора определенных языковых средств в конкретной ситуации; 2) аутентичность цели – ожидаемого результата речевого взаимодействия; 3) аутентичность этого взаимодействия.

Тем не менее аутентичность взаимодействия не всегда бывает совместима с аутентичностью цели. Происходит это из-за влияния учебных целей, которые являются главенствующими при обучении, тогда как при естественной коммуникации основным становится сам процесс общения, так как в процессе изучения иностранного языка учитель, в первую очередь, исправляет ошибки, и лишь затем обращает внимание на смысл сказанного. Тем не менее, исправле-